

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФАРМАКОЛОГІЇ — БАЗИС ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ КЛІНІЧНОГО ПРОВІЗОРА

С.М.Дроговоз, Я.О.Бутко, О.С.Смирнова

Національний фармацевтичний університет

Ключові слова: фармакологія; провізор; фармакотерапія; препарат

Однією з головних задач фармацевтичних факультетів є підготовка висококваліфікованого спеціаліста-провізора, а особливо клінічного провізора. Фармакологія є однією з базових дисциплін у навчанні даного спеціаліста. Щорічно на фармацевтичний ринок надходить велика кількість нових оригінальних ліків і сотні дженериків з новими торговими назвами, що збільшує потік інформації про ліки. Щоб допомогти студенту, провізору легко зорієнтуватися в потоці інформації, науково-педагогічний колектив кафедри фармакології НФаУ розробив методичні основи, які дозволяють розвинути фармакологічну логіку мислення та інтуїцію у майбутніх спеціалістів.

Фармакологія — основна зв'язуюча ланка в освіті та роботі лікаря і провізора. Знання, які надає фармакологія як наука, необхідні як лікарю, так і провізору, особливо клінічному провізору, для забезпечення ефективної та безпечної фармакотерапії. Тому на теперішній час одним з важливих шляхів удосконалення фармакотерапії є належна підготовка провізора-консультанта для лікарень та аптек.

Історія медицини та фармації подарувала людству понад 350 тисяч ліків, таким чином озброївши лікарів і провізорів потужним арсеналом проти хвороб. Однак постійно на фармацевтичному ринку України, у спеціальних наукових виданнях з'являються все нові й нові відомості як про традиційні ліки, так і більш сучасні з новими фармакологічними параметрами, які характеризують їх біоеквівалентність, біодоступність, шляхи зменшення побічних ефектів тощо.

Звичайно, вся ця інформація про ліки надзвичайно потрібна лікарю для виконання спільної з провізором задачі — забезпечен-

ня ефективної та безпечної фармакотерапії. На жаль, лікар не завжди має доступ до такої інформації або не завжди може розібратися у ній без допомоги провізора.

Сьогодні у світі немає спеціаліста, який би зінав про ліки більше, ніж провізор. Реалізація цих знань, у більшій мірі, трансформується через клінічного провізора. Задача кафедри фармакології полягає у тому, щоб допомогти майбутньому провізору, а особливо клінічному провізору реалізувати свої знання і професіонально вирішити задачі, покладені на нього у сфері питань підвищення якості фармакотерапії.

Колектив кафедри фармакології НФаУ вважає, що підготовка висококваліфікованого клінічного провізора на кафедрі має дві складові: кількість годин, відведені для навчання майбутніх спеціалістів, та якість методичного забезпечення навчального процесу.

Стосовно першої з них, то поступово, з року в рік кількість годин з фармакології для клінічного провізора збільшується, на теперішній момент вона навіть

більша, ніж на лікувальних факультетах у медичних університетах. У робочому плані підготовки клінічного провізора для засвоєння фармакології відведено 388 год, що на 178 год більше, ніж для підготовки лікаря [3]. Ця різниця пояснюється тим, що з усіх базових дисциплін у фармацевтичному навчанні фармакологія є основною, так як вона формує 60-70% знань та вмінь майбутніх клінічних провізорів. Вона дає знання не тільки про ліки, але й повинна ліквідувати прогалини з багатьох пропедевтичних і клінічних дисциплін, яких або немає на фармацевтичних факультетах інститутів, або кількість відведених на їх вивчення годин є недостатньою для ефективної підготовки майбутніх спеціалістів. Без таких дисциплін неможливо з'ясувати нові механізми дії ліків, питання несумісності, індивідуальної фармакотерапії, раціонального режиму дозування тощо. Крім того, деякі базові дисципліни, необхідні для засвоєння фармакології, зокрема біохімія, загальна фармакокінетика, фармакогнозія та інші, викладаються паралельно з фармакологією або дещо пізніше, що спонукає викладачів кафедри фармакології за рахунок своїх годин при-

діляти більше уваги створенню основи для розуміння цих дисциплін, без яких неможливо логічно зрозуміти фармакологію.

Що стосується методичного за-безпечення, то майже 40-річний досвід викладання фармакології теперішнім колективом кафедри фармакології НФаУ дозволив створити такі підручники, навчально-методичні посібники, довідники та методичні рекомендації для самостійної, позаудиторної, аудиторної роботи студентів, а також для підготовки до іспитів, що забезпечує підготовку висококваліфікованого клінічного провізора, який отримує базові знання для засвоєння клінічної фармакології.

Педагогічна стратегія кафедри фармакології — готувати спеціаліста, який вміє самостійно орієнтуватися у фармакотерапевтичних ситуаціях, знаходити оптимальні рішення, набувати усвідомленого прагнення до самореалізації, отримання професіональних навичок та вмінь.

У формування вищеноведенії стратегії покладено принципи: на-вчити майбутнього провізора фармакологічній логіці, фармакологічному мисленню, фармакологічній інтуїції. Сьогодні лише завдяки логіці фармакологічного мислення та інтуїції можна засвоїти великий обсяг інформації про ліки.

Колектив кафедри фармакології НФаУ уніфікував фармакологічну логіку в 3-х брендових навчальних виданнях: підручнику “Фармакологія-Cito!”, підручнику-довіднику “Фармакологія на допомогу лікарю, провізору та студенту”, у навчальному посібнику “Фармакологія на долонях”, виданих українською, російською, англійською, арабською мовами [1, 2, 4].

Що об’єднує і відрізняє ці видання, у чому їх ноу-хау?

- Інформація по кожній фармакологічній групі наведена в логічній послідовності: з механізму дії випливає фармакодинаміка, необхідна для показань до застосування. На основі побічної дії препаратів логічно формуються протипоказання,

після чого систематизовані раціональні умови, які забезпечують ефективне і безпечне застосування препаратів даної групи. Закінчується засвоєння будь-якої фармакологічної групи інформацією для індивідуальної фармакотерапії, тобто “фармакологічним обличчям” окремого препарату групи, характерного тільки для нього з великою кількістю синонімів. Схематично ця послідовність виглядає так: механізм дії — фармакодинаміка — показання до застосування — побічні ефекти — протипоказання — фармакобезпека — фармакокінетика — дозування — “фармакологічне обличчя” — номенклатура міжнародної непатентованої назви лікарських препаратів (МНН) та торгові марки — форма випуску.

- Інформація щодо фармакологічних груп уніфікована: розібравшись у схемі, наведений для однієї фармакологічної групи, студент чітко орієнтується в послідовності інформації для всіх інших груп (яких є більш 80).

За останні 10 років у виданнях кафедри фармакології НФаУ назви лікарських препаратів представлені в МНН (міжнародна непатентована назва), що дуже зручно для їх засвоєння спеціалістами з будь-яких країн світу.

- Логічність викладення матеріалу з фармакології поєднується з її наглядністю, простотою та лаконічністю. У навчальному посібнику “Фармакологія на долонях” і підручнику “Фармакологія-Cito!” інформація табулювана. Завдяки нашим “ключам” (кожен препарат має порядковий номер) виключені повтори, зайва інформація. Інформація про фармакологічну групу знаходиться лише на 1 сторінці (“Фармакологія на долонях”), тоді як в інших підручниках і довідниках цей об’єм інформації займає 3-5 і більше сторінок.
- У цих виданнях систематизована дуже важлива для клінічного провізора інформація,

яка відсутня або несистематизована в інших довідниках та підручниках: взаємозамінність ліків у кожній фармакологічній групі, фармакобезпека, “фармакологічне обличчя” препаратів, фармакологічний маркетинг, рубрика “Лікар і провізор, пам’ятай”.

- Систематизована наявна у світовій літературі інформація щодо раціонального застосування ліків: до або після їжі, несумісність ліків, залежність їх дії від віку, характеру їжі, шляхів уведення, стану організму, характеру праці, перенесених захворювань та інші умови раціонального прийому ліків. Така інформація особливо важлива для роботи клінічного провізора.
- Зручно, раціонально, інтегративно подано відомості про сучасну номенклатуру ліків, про яку майбутній провізор уперше дізнається з цих видань і яку буде використовувати та поповнювати впродовж усієї своєї трудової діяльності. Навчальний посібник “Фармакологія на долонях” та підручник-довідник “Фармакологія на допомогу лікарю, провізору та студенту” стануть у нагоді при роботі в аптекі, лікарні, фірмі, на фармацевтичному виробництві тощо.
- Отриманий клінічним провізором стартовий матеріал для засвоєння фармакології, поданий у підручнику “Фармакологія-Cito！”, розширяється за рахунок подального засвоєння фармакологічних знань при роботі з підручником-довідником “Фармакологія на допомогу лікарю, провізору та студенту” і навчальним посібником “Фармакологія на долонях”.

У цілому всі зазначені методичні прийоми викладання фармакології допоможуть майбутньому клінічному провізору отримати фундаментальні знання з фармакології, набути впевненості у своєму професіоналізмі, логіці фармакологічного мислення та фармакологічній інтуїції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроговоз С.М., Дроговоз В.В. *Фармакологія на допомогу лікарю, провізору та студенту: Підручник-довідник.* — Х., 2004. — 476 с.
2. Дроговоз С.М. *Фармакология на ладонях: Учебное пособие.* — Х.: “ПП “Плеяда”, 2007. — 112 с.
3. Організація навчального процесу. 2007 / 2008 навчальний рік: Довідник. Вип. 10. МОЗ України, Нац. фармац. ун-т / За ред. В.П.Черних. — Х.: Вид-во НФаУ; Золоті сторінки, 2007. — 108 с.
4. *Фармакология-Cito!: Учебник / Под ред. С.М.Дроговоз.* — Х.: СИМ, 2007. — 236 с.

Адреса для листування: 61002, м. Харків,
вул. Мельникова, 12. Тел. (057) 706-30-69.
Національний фармацевтичний університет

Надійшла до редакції 24.01.2008 р.

Інформаційне повідомлення відділу фармакологічного нагляду ДП “Державний фармакологічний центр” МОЗ України

Про підозрювану побічну дію препарату, який містить **піпемідинову кислоту** (Хінолони. Код АТС J01M B04)

Хворій М. (69 років) з діагнозом IXC, атеросклеротичний кардіосклероз, склеротична гіпертензія, хронічний піөлонефрит було призначено препарат, який містить піпемідинову кислоту (перорально по 400 мг 2 рази на добу). Через 2 доби після першого прийому препарату, який містить піпемідинову кислоту, у хворої підвищився артеріальний тиск, з'явився біль в області серця і живота. Після відміни препарату, який містить піпемідинову кислоту, зазначені явища минули самостійно без наслідків.

Алергологічний анамнез не обтяжений. Будь-які незвичайні реакції на ліки або хімічні речовини в минулому невідомі.

Інформація надійшла від Вінницького регіонального відділення ДП “Державний фармакологічний центр” МОЗ України.

Про підозрювану побічну дію препарату, який містить **мелоксикам** (Нестероїдні протизапальльні препарати (НПЗП). Код АТС M01AC06)

Хворій О. (26 років) на поперековий остеоартроз, гостру правобічну люмбоішіалгію було призначено препарат, який містить мелоксикам (внутрішньом'язово по 15 мг 1 раз на добу). Після першого введення препарату, який містить мелоксикам, у хворої з'явилося запаморочення, серцевиття, загальна слабкість, шум у голові. Після відміни препарату, який містить мелоксикам, зазначені явища минули самостійно без наслідків.

Алергологічний анамнез не обтяжений. Будь-які незвичайні реакції на ліки або хімічні речовини в минулому невідомі.

Інформація надійшла від Тернопільського регіонального відділення ДП “Державний фармакологічний центр” МОЗ України.

*Просимо про виникнення будь-якої підозрюваної побічної дії при застосуванні ліків обов'язково повідомляти у відділ фармакологічного нагляду ДП “Державний фармакологічний центр” МОЗ України за адресою: 01042, м. Київ, вул. Чигоріна, 18, тел./факс 286-7505.
E-mail: vigilance@pharma-center.kiev.ua.*